

N:o 211.

Af herr vice talmannen **Staaff, m. fl.**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i frågan om den lämpligaste anordningen af folkundervisningsväsendets ledning.*

Arbetet för folkuppfostran och folkupplysning blir dubbelt makt-påliggande vid en tid, då alla medborgare tillerkännas inflytande på landets angelägenheter.

Genom det beslut, som i år fattats i rösträttsfrågan, har vårt riksdagsskick undergått en mycket väsentlig omgestaltning. Frånsedt den ännu kvarstående betydande inskränkningen, att kvinnorna ej därmed skulle komma i åtnjutande af fulla medborgerliga rättigheter, är den nya ordningen byggd på den allmänna rösträttens grund. Vid sidan af de samhällsklasser, som hittills ensamma haft att bestämma om Riksdagens sammansättning och därigenom äfven medelbart om styrelsens allmänna riktning, skola nu hundratusental af nya valmän träda in i ledet. Man har anledning hoppas, att känslan af makt skall hos de nya valmansmassorna väcka medvetandet om ansvar för maktens handhafvande samt ett lefvande begär efter den tankens och sinnets odling, som utgör en af de oundgängligaste förutsättningarna för maktens rätta utöfning. Men ännu större anledning bör man för visso hafva att vänta, att bildningsbegäret hos de folklager, som nu rycka fram, skall mötas af det intresse, som måste drifva de hittills ledande samhällsklasserna att i tid göra allt hvad de förmå för att gifva de

nyttillkomna meddelaktighet i det nationella kulturarf, hvilket hädan-efter alla skola gemensamt förvalta och förkofra. Ej utan fog kan sägas, att allmän och lika rösträtt är ett oting och en fara utan en för alla i möjligaste mån lika tillgänglig bildning. Enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, hafva de stora förändringarna i samhällslifvet alltid framkallat motsvarande förändringar äfven i folkbildningsväsendet, och att det genombrott på det politiska och kommunala området, som nu hos oss stundar, skall bestyrka denna erfarenhet, lider väl intet tvifvel.

Att göra bildningstillfällena fullkomligt lika tillgängliga för landets alla inbyggare är visserligen af många skäl en omöjlighet. En framsynt politik måste likväl sätta sig det målet före att så långt sig göra låter söka utjämna åtminstone de svåraste och mest påtagliga olikheterna.

Särskildt förtjänt af allvarligt beaktande är härvid den skillnad, som i ifrågavarande hänseende förefinnes mellan städerna och landsbygden, mellan de tätare och de glesare befolkade trakterna. Icke nog med att de af staten underhålla eller understödda läroanstalterna för den s. k. *högre* skolbildningen nästan uteslutande äro förlagda till städerna och därför i alldes öfvervägande grad komma dessas barn till godo — äfven i fråga om den allmänna *folkundervisningen* äro skilljaktigheterna så genomgripande, att en grundlig omordning måste anses såsom en ofafvislig nödvändighet. Medan städerna och de tätare befolkade orterna hafva råd att för sitt folkundervisningsväsen hålla sig med talrikare lärarekrafter, förmånligare skolformer och rikligare undervisningsmedel samt att tillhandahålla de barn, hvilka tillägnat sig den egentliga folkskolans kurs, ytterligare undervisning i »fortsättningskola», i »folkskolans högre afdelning» eller i »högre folkskola», nödgas de mindre gynnsamt lottade bygderna nöja sig med färre och lägre kvalificerade lärare samt skolformer med halftidsläsning och utan fortsättningsundervisning o. s. v. Följden blir, att landsbygdsbefolkningen — hvilka företräden i öfrigt den än må kunna äga framför stadsbefolkningen — dock måste i det hela komma att stanna efter denna i intellektuell träning samt i därpå härflytande andlig rörlighet och vakenhet. Då det nu är en af alla tiders erfarenhet bekräftad sanning, att »kunskap är makt», synes det antagligt, att, om landsbygdsbefolkningen framgent lämnas att i fråga om skolbildning stå stilla eller skrida tillbaka, medan stadsbefolkningen härutinnan går framåt, det icke skall kunna undgås, att den förra blir äfven i politiskt och ekonomiskt afseende efter hand allt mera öfvertyglad af den

senare. En utveckling i sådan riktning lär svårligen kunna förekommas, utan att man åstadkommer en verksam utjämning och låter likställighetens grundsats så långt som möjligt komma till heders äfven på folkundervisningens område.

Att känslan häraf börjat tränga igenom i allt vidare kretsar, synes bland annat af de många yrkanden om en rättvisare fördelning af kommunernas folkskolekostnader, som vid de senaste riksdagarna framkommit i form af motioner inom båda kamrarna. De bördor, som åligga kommunerna för deras skolor, drabba dem med utomordentligt olika tyngd. Medan de rikare med jämförelsevis stor lätthet kunna bestå sina barn en tidsenlig undervisning, förmå de fattigare endast med yttersta uppoffring uppehålla ett folkskoleväsen, som i alla fall ej kan bli annat än synnerligen torftigt och otillräckligt. Skall verkligen, i enlighet med tidsförhållandenas kraf, en allmän uppryckning af det grundläggande folkbildningsarbetet i vårt land komma till stånd, kan detta ej ske med mindre än att staten träder hjälpande och utjämnande emellan i långt högre grad än hittills skett.

Men det är icke nog med, att denna statens mellankomst blir af *ekonomisk* natur; minst lika viktigt är, att kommunerna vid sitt arbete för folkundervisningens upphjälpande erhålla stödet af en planmässig och målmedveten *ledning*. Villkoren för ett sundt och varaktigt framåtskridande äro inom detta liksom inom flera andra områden af samhällslifvet: en vidsträckt kommunal själfstyrelse, stödd och ledd af en fast sammanhållande statsmakt.

Hela vår folkundervisnings utveckling vittnar, att så är. De stora framstegen hafva alltid varit betingade däraf, att på samma gång skolväsendet tilltagit i utbredning och mångfald, har det ock vunnit i inre samling och enhetlig ledning. Dess begynnelse voro isolerade och af olika ursprung; de första motsvarigheterna till våra nuvarande folkskolor voro nämligen upprättade dels af de borgerliga menigheterna samt af regenterna och de stora förläningsinnehafvarna, dels af biskoparna och de kyrkliga menigheterna, dels af hvarjehanda filantropiska inrättningar och af enskilda personer. Under århundranden fingo de äfven reda sig bäst de kunde, utan någon stödjande och ordnande verksamhet från statens sida. Då det emellertid efter införandet af vårt nuvarande konstitutionella statsskick för jämt ett århundrade sedan stod klart för alla mera framsynta, att en allmän folkuppfostran vore det medel, hvorigenom »grundlagens anda skulle sprida sig till alla delar af statskroppen», framkommo omedelbart inom Riksdagen förslag, att staten skulle taga folkuppfostringsarbetet under sin vård. Ännu en mans-

alder höll sig emellertid den gamla, djupt rotade uppfattningen, att folkbildningen vore en angelägenhet, om hvilken enskilda personer eller korporationer och enskilda kyrkoförsamlingar hade att draga försorg efter eget godtfinnande utan något kraftigare ingripande af statsmakterna. Det var denna från forna tider nedärfda uppfattning, som vållade, att det först 1842 lyckades att få folkskolan reglerad genom en af Kungl. Maj:t utfärdad stadga, samt att denna stadgas föreskrifter sedan under lång tid kommo att, i brist på intresserad och sakkunnigt öfvervakande, blifva en nästan död bokstaf. Något mera betydande framsteg kunde ej vinnas, förr än vid riksdagen 1859—1860 folkskoleväsendet erhöll en af staten anordnad *tillsyn* i den då beslutade *folkskoleinspektionen* samt vid riksdagen 1862—1863 därjämte en af staten utförd central *ledning* genom inrättandet inom ecklesiastikdepartementet af en särskild *folkskolebyrå*, hvilken står i förbindelse dels med folkskoleinspektörerna, dels med stiftsstyrelserna (såsom mellaninstanser för folkskoleärenden af organisatorisk natur), dels med länsstyrelserna (såsom mellaninstanser för dylika ärenden af ekonomisk art).

De organ för folkundervisningens ledning, som sålunda för mer än en mansålder sedan kommo till stånd, hafva varit af ovärderlig nytta; utan dem skulle vår folkundervisning helt visst stå mycket lägre än den nu gör. Men på förevarande verksamhetsfält liksom på andra gällor, att hvad som under en viss tid måhända varit tillräckligt för sitt ändamål, kan under en annan tid befinnas ej längre motsvara de då inträdda nya förhållandena samt de därpå grundade ökade anspråken.

Bland våra statsinrättningar är folkskolan en af de yngsta. Få hafva ock haft en så kraftig tillväxt som den. Medan år 1847 folkskolornas antal uppgick till 2,400, lärarnas och lärarinnornas till 2,785 och statsbidragets belopp till 477,000 kronor, hade skolantalet 1907 stigit till 14,204, lärare- och lärarinneantalet till 18,489 och statsbidragens summa till 8,858,545 kronor. Vid sidan af de till folkundervisningen ursprungligen hörande anstalterna — folkskolorna och folkskoleseminarierna — hafva efter hand uppkommit flera nya: småskolorna och småskoleseminarierna, fortsättningsskolorna, de högre folkskolorna och folkhögskolorna, folkbiblioteken och de folkliga föreläsningarna, åtgärderna för undervisning af döfstumma, blinda, vanföra, sinnesslöa och psykiskt efterblifna, vanartade och sedligt försummade m. fl. Likaså har vid sidan af de ursprungliga undervisningsämnen tid efter annan införts nya sådana, såsom frihandsteckning, hälsolära (med nykterhetslära), stats- och samhällskunskap, manlig och kvinnlig slöjd, huslig ekonomi, trädgårdsskötsel och skogsplantering m. m. Icke

mindre betydelsefullt är, att i närvarande tid undervisningen till hela sin beskaffenhet är inbegripen i en inre omgestaltning, afseende att göra densamma allt mera utvecklande och karaktärsdanande, allt mera ägnad att lägga en säker grund för praktisk duglighet och fortsatt kunskapsförvärf. I samma mån som denna omgestaltning fortskrider, skall det blifva möjligt att genomföra det gamla önskemålet *folkskolan som bottenskola*, hvars innebörd är, att den grundläggande offentliga undervisningen bör vara gemensam för alla samhällsklassers barn och hvars förverkligande utgör en oeftergiflig demokratisk fordran.

Det säger sig själf, att under den starka utveckling, hvari vårt folkundervisningsväsen sålunda befinner sig, och med de växande anspråk, som nu därpå ställas, en mångfald af nya och svåra frågor måste tränga sig fram med kraf på utredning och lösning, samt att behovet af en sammanhållande, ordnande och främjande kraft här är synnerligen trängande.

Den myndighet, som nu närmast under statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet representerar ifrågavarande enande och ledande kraft, är den inom departementet inrättade *folkskolebyrån*. När den 5 februari 1864 chef för denna byrå först utnämndes, fastställdes såsom hans åligganden bland annat: 1) att uti de till departementet inkommande mål, som röra folkskoleväsendet, besörja den utredning, som erfordras för deras föredragning; 2) att efter därtill af departementschefen erhållen befallning verkställa inspektionsresor till läroanstalterna för att om deras tillstånd, de där följda undervisningsmetoderna m. m. afgifva redogörelse; 3) att med sorgfällig uppmärksamhet följa alla frågor, som röra folkundervisningen och därmed äga sammanhang, samt för departementschefen föreslå alla de åtgärder, som i dessa afseenden anses behöfliga och gagneliga; 4) att utarbета de förslag och utlåtanden i dithörande ämnen, hvarom han af departementschefen erhöle uppdrag.

År 1864 var det måhända ännu tänkbart, att den grundtanke, som särskildt i den tredje af dessa punkter funnit ett lyckligt uttryck, skulle kunna förverkligas, d. v. s. att chefen för folkskolebyrån skulle blifva i stånd »att med sorgfällig uppmärksamhet följa alla frågor, som röra folkundervisningen och därmed äga sammanhang, samt för departementschefen föreslå alla de åtgärder, som i dessa afseenden anses behöfliga och gagneliga». Men med den starka tillväxt af byråns arbetsbörda, som folkskoleväsendets utveckling medfört, är detta påtagligen numera omöjligt. Antalet af de folkskoleärenden, som skola inför departementschefen och i statsrådsberedningen föredragas, har — äfven

om man frånräknar vissa mera rent juridiska mål, hvilka handläggas af en särskild tjänsteman — blifvit så betydande, att en enda person icke *kan* räcka till för deras utredning, ägde han än i öfrigt, såväl med afseende å insikter som arbetsförmåga, de allra yppersta förutsättningar härför.

Om folkskolans alltjämt fortgående utveckling icke skall växa dess centrala ledning alldeles öfver hufvudet och reformarbetet på grund häraf råka i stockning, är det följaktligen oundvikligt, att denna ledning på ett eller annat sätt erhåller en vesentlig förstärkning.

Det torde knappast behöfva påpekas, att den behöfliga förstärkningen ingalunda kan vinnas genom att i ännu högre grad än hittills anförtro de vidlyftigare och mera maktpåliggande frågornas utredning åt tillfälliga kommittéer. För närvarande arbetar på folkundervisningens område en kommitté, hvars ursprungliga uppgift endast var att afgifva yttrande och förslag angående folkskoleseminariernas ombildning samt därmed i närmare samband stående frågor, exempelvis den om lärarebristen och de lämpliga medlen för dess afhjälpan. Sedermera har emellertid kommitténs uppdrag tid efter annan på flerfaldigt sätt utvidgats. Sålunda har den blifvit anbefalld att utarbета förslag till ny normalplan för undervisningen i rikets folk- och småskolor, d. v. s. ny plan för de olika organisationstyper, hvilka för dessa anstalter må kunna ifrågakomma, samt nya läroplaner för samtliga i dem förekommande kunskaps- och öfningsämnen. I anslutning härtill har den ock att afgifva utlåtande i fråga om ändrade bestämmelser angående fortsättningsskolorna. Därjämte har den erhållit förständiganden att yttra sig om ritningar till nya seminariebyggnader, om nya normalritningar för folkskolebyggnader, om till Kungl. Maj:t inkomna önskemål beträffande undervisningen i kristendoms-kunskap, i hälsolära, i nykterhet, i svenska medborgares allmänna skyldigheter och rättigheter, i vården af naturminnesmärken o. s. v. Slutligen har den i början af innevarande år anmodats afgifva yttrande och förslag med anledning af en hemställan från hushållningssällskapens ombudsmöte, hvori yrkas genomförandet af »en fullständig omorganisation i praktisk riktning af hela vårt folkbildningsväsen, både folkskolan, fortsättningsskolan, högre folkskolan, folkhögskolan och de särskilda yrkesskolorna, så att det hela blefve satt i ett system, hvilket bibringade på hvarje utvecklingsstadium det därför och med hänsyn till lokala förhållanden bäst lämpade mått och slag af praktiska kunskaper och färdigheter.»

De vidlyftiga och vanskliga utredningsuppdrag, som sålunda slag i slag hopats på ifrågavarande kommitté, utgöra ett särdeles påtagligt

bevis för nödvändigheten af den förstärkning i folkskoleväsendets centrala ledning, som i det föregående betecknats såsom ett tidens kraf. Behovet af en dylik förstärkning är icke tillfälligt och kan därför icke fyllas genom en eller flera tillfälliga kommittéer, hvilkas sammansättning af allahanda orsaker måste vara utsatt för täta förändringar, och hvilkas ledamöter dessutom — bundna som de äro af sina egentliga sysselsättningar — omöjligen kunna ägna kommittéuppdraget det oafbrutna arbete och det stadigvarande intresse, som i och för sig vore önskligt.

I öfverensstämmelse med de synpunkter, som här anförts, har inom fackmannakretsar den uppfattningen länge gjort sig gällande, att om den utveckling af vårt folkundervisningsväsen, som nu pågår och som ytterligare förestår, skall kunna på ett planmässigt och fruktbringande sätt ledas, så kräfvdes härför ett särskildt för ändamålet afsedt utrednings- och verkställighetsorgan, inom hvilket sakkunskapen på folkundervisningens olika områden kunde vid hithörande frågors förberedande och afgörande fullständigare tillgodogöras än hittills varit möjligt.

Vid 1891 års riksdag framlade Kungl. Maj:t ett förslag, som afsåg att i någon mån afhjälpa förevarande behof. Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, Gunnar Wennerberg, framhöll i sin motivering härför den kraftiga utveckling i yttre hänseende, som folkundervisningsväsendet genomgått, men tillika ock den brist på system, sammanhållning och kontroll, som vore för detsamma utmärkande, framför allt i fråga om folkskoleinspektionen. Dessa olägenheter kunde enligt hans åsikt icke afhjälpas genom chefen för folkskolebyrån, ty denne vore öfverhopad med administrativa göromål af sådan mängd och art, att de för sin skötsel dels kräfde en person med juridisk utbildning, dels fullt upptoge dennes tid. På grund häraf ansågs det lämpligast, att folkskolebyråns chef finge sin verksamhet begränsad till de administrativa ärendena, samt att de pedagogiska öfverlättes åt en under departementet omedelbart ställd »öfverinspektör» med framstående erfarenhet och duglighet i folkskoleväsendet, genom hvilken den dittills saknade sammanhållningen af det hela kunde verkliggöras. Denne öfverinspektör skulle inspektera folkskole- och småskoleseminarierna, samla folkskoleinspektörerna till öfverläggningar och gifva dem nödiga råd och anvisningar, sörja för tillhandahållande af tjänlig undervisningsmaterieell samt, där så påkallades, biträda departementschefen vid beredningen af folkundervisningsärenden af uteslutande eller öfvervägande pedagogisk art. Kort sagdt: genom honom skulle tillföras departementet en kännedom om folkskolans förhållanden, som förut icke i lika mått stått till buds,

på samma gång han skulle utgöra ett förmedlande organ mellan centralstyrelsen för folkskoleväsendet och dettas skilda delar.

Förslaget bifölls af Första Kammaren men afslogs af den Andra, detta senare förnämligast af det skälet, att enligt detsamma den juridiska kompetensen blifvit satt i första rummet och den pedagogiska i andra, i stället för att motsatsen bort äga rum. Följden af reformförsöket blef därför ingen annan, än att 1892 års Riksdag på Kungl. Maj:ts framställning beviljade ett anslag, för att en del administrativa ärenden, särskildt besvärsmål, som dittills handlagts af byråchefen, skulle kunna ombesörjas af underordnad kanslitjänsteman, hvarigenom det sedan dess för den förre blifvit möjligt att något mera odeladt än förut kunnat ske ägna sin tid och sina krafter åt den pedagogiska sidan af byråns verksamhet.

Det var från början förutsedt, att den förbättring, som härigenom vunnes, icke på långt när skulle kunna göra tillfyllest, och bland de för folkundervisningens framgång närmast intresserade torde den öfvertygelsen vara enhällig, att man inom kort måste anlita vida mera omfattande och verksamma medel.

I allmänhet har man härvid tänkt sig en anordning närmast motsvarande den, som blifvit antagen för de allmänna läroverken. När dessa år 1904 undergingo sin senaste genomgripande omorganisation, fann dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, Carl von Friesen, att, om de ej snart åter skulle stelna i fastslagna former utan framgent kunna hålla sig i jämnhöjd med tidsutvecklingen, så ginge det ej an att lämna handläggningen af deras angelägenheter hufvudsakligen åt juridiskt skolade tjänstemän utan pedagogiska insikter och erfarenheter. Han föreslog och genomdref därför, att utanför departementet skulle upprättas en särskild fackmannamyndighet, öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk. Till en början indrogs visserligen i stället den förutvarande läroverksbyrån, och dennas åligganden ombesörjdes tills vidare genom tillfälliga anordningar. Men det visade sig snart, att nämnda byrå ej kunde umbäras, och med Riksdagens medgifvande organiserades den därför ånyo. Slutet blef, att under den till själfva departementet hörande läroverksbyrån med dess inför ecklesiastikministern föredragande fackkunnige chef numera finnes en läroverksöfverstyrelse, bestående af fem på läroverksområdet fackkunniga ledamöter, förordnade för vissa år af Kungl. Maj:t. Genom denna öfverstyrelse öfvervakas och ledas nu de allmänna läroverken och de statsunderstödda enskilda skolorna, och genom den utredas och förberedas — i enstaka fall med biträde af tillfälligt inkallade speciellt

sakkunniga — de läroverksärenden, som, efter att därpå hafva slutligt pröfvats inom läroverksbyrån, skola af departementschefen föredragas inför Kungl. Maj:t.

Det sätt, hvarpå läroverkssöfverstyrelsen utfört sitt arbete, har visserligen understundom varit föremål för klander. Men till väsentlig del torde detta hafva härrört från motståndarna till den reform, som det varit öfverstyrelsens uppgift att genomföra, och allteftersom uppgiften blifvit löst, har klandret gifvit rum för det erkännandet, att den planmässighet och energi, som genom öfverstyrelsen tillförts läroverken, varit för dessas verksamhet af stor betydelse.

Den erfarenhet, som på läroverksområdet blifvit vunnen, pekar sålunda i den riktningen, att det för vinnande af erforderlig målmedvetenhet i reformarbetet på folkundervisningens område skulle vara förmånligt, om en folkskoleöfverstyrelse, organiserad i ungefärlig öfverensstämmelse med läroverkssöfverstyrelsen och liksom denna ställd omedelbart under ecklesiastikdepartementet, med snaraste blefve upprättad.

Mot den ordning, som härigenom skulle komma till stånd, har emellertid med visst fog riktats den anmärkningen, att det ingalunda kan anses vara i och för sig önskligt, att folkundervisningen och den s. k. högre skolundervisningen hafva hvar sin centrala ledning. Riktigast vore utan allt tvifvel, att hela skolväsendet betraktades såsom en sammanhörande enhet samt — i enlighet med det föredöme, som exempelvis Finland i det hänseendet gifvit — ställdes under *en gemensam öfverstyrelse*, hvilken med sin allsidigare öfverblick blefve i stånd att bättre tillgodose de olika skolarternas intressen och sörja för deras ändamålsenliga samverkan. Vår nuvarande läroverkssöfverstyrelse, som organiserats uteslutande med hänsyn till statens allmänna läroverk, skulle i så fall ingå såsom del i denna blifvande gemensamma skolöfverstyrelse, i hvilken därjämte dels folkundervisningsanstalterna, dels de statsunderstödda privatskolorna borde vara företrädda på ett mot hvarderas betydelse svarande sätt.

Vare sig folkundervisningen och läroverken erhålla två skilda styrelser eller en gemensam, är det emellertid gifvet, att handläggningen af folkundervisningsärendena måste komma att blifva i åtskilliga hänseenden skiljaktig från handläggningen af läroverksärendena. Medan läroverken omedelbart lyda under staten, är däremot folk-

skolans lokala ledning af staten öfverlåten åt kommunerna, som utöfva densamma genom kyrkostämmor och skolråd, till hvilka myndigheter läroverken ej hafva några motsvarigheter. Folkundervisningsanstalternas öfverväldigande stora antal gör ock, att för dem måste jämte lokalmyndigheterna finnas vissa mellaninstanser, hvilka för läroverken ej äro i lika hög grad behöfliga.

Sådana mellaninstanser mellan den lokala och den centrala ledningen äro nu folkskoleinspektörerna samt länsstyrelserna och stiftsstyrelserna. När år 1839 den regeringsproposition utarbetades, som ledde till folkskolans lagstadgande, var ursprungliga meningen den, att folkskoleväsendet skulle knytas till länsindelningen, och att inom hvarje län skulle finnas en öfverstyrelse för folkundervisningen därstädes. Denna afsikt förverkligades emellertid ej, utan blef det i stället ålagdt biskopen och domkapitlet i hvarje stift att »föra en sorgfällig uppsikt öfver anstalterna för folkundervisningen samt vaka öfver deras ledning och utveckling till uppnående af deras viktiga bestämmelse». Denna förpliktelse står fortfarande kvar, men utvecklingen har gått i den riktningen, att folkundervisningen alltmer blifvit en angelägenhet äfven för länsstyrelserna och landstingen. Sålunda är det numera ej längre stiftsstyrelsen, utan länsstyrelsen, som mottager och pröfvar ansökningar om statsbidrag; länsstyrelsen afgör besvär i ekonomiska skolmål; landstingen äro skyldiga att draga försorg om döfstumundervisningen, och landstingen lämna äfven anslag till småskoleseminarier, folkhögskolor, anstalter för blinda, sinnesslöa, vanföra, vanartade och sedligt försummade äfvensom till undervisningen i slöjd, trädgårds-skötsel, skogsplantering, huslig ekonomi, ja, t. o. m. till folkskoleinspektionen. Hela anordningen af folkskoleväsendets styrelse på mellanstadiet bär vittne om, att den tillkommit tillfälligtvis, utan någon klart uttänkt plan, och den utmärker sig därför genom en påfallande brist på enhetlighet och system.

Denna brist lär svårligen kunna afhjälpas genom en återgång till de tidigare förhållandena, då folkundervisningsanstalterna så godt som uteslutande hänförde sig till stiftsindelningen och stiftsstyrelserna. Härför skulle nämligen fordras, att sistnämnda styrelser blefve så i grund omskapade, att de verkligen kunde anses kompetenta att inom sina områden leda folkundervisningsväsendets framtida utveckling. Men att man alls ingen sådan omskapning har att vänta, visar bäst det förslag till stiftsstyrelsernas omorganisation, som den af Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatta s. k. domkapitelskommittén den 31 december 1906 afgifvit. Ursprungligen vore, såsom nämnda kommitté framhåller,

domkapitlen uteslutande kyrkostyrelser; när så lärdomsskolor inrättades med prästbildning till syfte och med prästmän till lärare, blefvo de tillika läroverksstyrelser, och efter det 1842 lagstadgade folkskolor uppkommit, fingo domkapitlen därjämte tjänstgöra såsom folkskolestyrelser. Nu senast hade de emellertid genom 1904 års läroverksreform upphört att vara läroverksstyrelser samt borde därför ombildas till öfverensstämmelse med sin ursprungliga och egentliga uppgift. Enligt kommitténs förslag skulle de då komma att bestå af följande medlemmar: 1) biskopen såsom själfskrifven ordförande, 2) domprosten såsom själfskrifven vice ordförande, 3) en af Konungen förordnad jurist, 4) en af stiftets lekmän vald ledamot, 5) en af stiftets prästerskap utsedd prästman. Såsom en *provisorisk* anordning borde emellertid föreskrivas, att vid handläggningen af folkskole- och seminariefrågor denne sistnämnde prästman skulle för tillfället lämna rum för ett af stiftets folkskollärare- och seminarielärarekårer valt ombud. »Genom en slik anordning vinnes», yttrade kommittén, »den fördel, att om, såsom från flera håll påyrkas, domkapitlens befattning med folkskoleväsendet skulle förr eller senare öfverflyttas å annan myndighet, en förändring härutinnan icke behöfver föranleda en alldeles ny ombildning af domkapitlen, utan förhållandet då kan ordnas genom ett enkelt upphäfvande af hvad i lagen blifvit i förevarande hänseende intaget.»

Säkerligen har domkapitelskommittén rätt däruti, att stiftstyrelserna egentligen äro kyrkliga organ, samt att deras befattning med borgerliga angelägenheter icke bör få utöfva en bestämmande inverkan på deras sammansättning och organisation. Den enhet i folkskoleärendenas behandling, som äfven på mellanstadiet är af nöden, kan följaktligen icke ernås genom en ombildning af domkapitlen. Däremot är den utan tvifvel möjlig att vinna på samma väg, som redan blifvit beträdd, nämligen genom ifrågavarande ärendens *fortgående öfverflyttning på länsstyrelserna*. De folkskolemål, som det ännu åligger domkapitlen att handhafva, äro ingalunda af den omfattning och beskaffenhet, att några hinder härför kunna anses möta. Det stöd för sitt omdöme i skolorganisatoriska frågor, som domkapitlen haft att påräkna hos folkskoleinspektörerna, står i lika mått länsstyrelserna till buds, och den fullständiga öfverflyttningen skulle äfven i det hänseendet blifva till gagn, att den komme att underlätta en välbehöflig reform af folkskoleinspektionen, hvilken ännu efter en snart femtioårig tillvaro befinner sig i ett synnerligen oordnad och outveckladt tillstånd.

Af hvad här anförts torde framgå, att det för vårt folkundervisningsväsendes utveckling är af synnerligen stor vikt, att dess ledning blir på ett mer enhetligt och planmässigt sätt ordnad, men att spörsmålet härom är ganska inveckladt samt därför i behof af en grundlig och omfattande undersökning. Vi hemställa därför,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta underkasta frågan om den lämpligaste anordningen af folkundervisningsväsendets ledning en allsidig utredning samt förelägga Riksdagen de förslag, hvartill denna utredning befinnes föranleda.

Stockholm den 16 mars 1909.

<i>Karl Staaff.</i>	<i>Fridtjuv Berg.</i>	<i>Axel Schotte.</i>
<i>J. Bromée.</i>	<i>S. H. Kvarnzelius.</i>	<i>E. A. Nilson.</i>
<i>Karl Starbäck.</i>	<i>G. Jansson.</i>	<i>D. Persson i Tällberg.</i>
<i>Johan Ericsson.</i>	<i>Joh. Ström.</i>	<i>L. Gust. Broomé.</i>
<i>Jakob Pettersson.</i>	<i>Ad. Wiklund.</i>	<i>Carl Carlson Bonde.</i>
<i>Ernst Beckman.</i>	<i>K. G. Karlsson.</i>	<i>Th. af Callerholm.</i>